

## O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINING AHAMIYATI VA UNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI VA TURIZMDAGI O'RNI

**Nurmatova Saida**

*KIUT talabasi*

**Annotatsiya:** *Ziyorat turizmi - hozirgi kunda keng tarqalgan turizm sohasi hisoblanadi. Ziyorat turizmi mohiyatan ziyoratgohlarni ziyorat qilish jarayonidir. Odatda, ziyoratlar diniy maqsadlar uchun kunlar, haftalar yoki hatto oylar davomida olib boriladigan uzoq safarlarni tashkil qiladi. Ushbu maqolada ziyorat turizmining tavsifi va uning mohiyati, hozirgi kunda qay darajada ahamiyat kasb etishi haqida to'xtalib o'tamiz.*

**Kalit so'zlar:** *Ziyorat turizmi, diniy ziyoratgoh, ziyoratgoh, maqbara.*

Ziyorat turizmi - turli din vakillarining ziyorat maqsadidagi sayohatlari majmuidir. An'anaga ko'ra, u diniy maqsadli sayohatlarga taalluqlidir, lekin u ziyoratchi uchun alohida ahamiyatga ega bo'lgan dunyoviy sayohatga ham tegishli bo'lishi mumkin. Ziyorat turizmi ahamiyatini ikki xususiyatga ko'ra asoslash mumkin: ziyorat turizmi ziyoratgoh uchun qanchalik muhim ahamiyat kasb etadi. Ziyoratchilar uchun ziyorat turizmi qanchalik muhim? Ziyorat ko'plab insonlar uchun qiyin paytlarda ruhiy ozuqa olish imkoniyati hamdir. Insonlar diniy ma'rifatni his qilish uchun ma'lum manzillarga sayohat qilishadi. Ko'pincha uzoq va ba'zan qiyin bo'lgan sayohat insonlar uchun fikr yuritish imkoniyatidir. Ziyoratlar din bilan munosabatlarni chuqurlashtirishning bir usuli bo'lishi mumkin. Bu, albatta, e'tiqodga qanchalik sadoqatli ekanligini ko'rsatishning bir usuli va bu dinning o'zi haqida ko'proq bilish imkoniyatidir. Sayohat shakli sifatida ziyorat odamlarga muqaddas joylarni ziyorat qilish imkoniyatini beradi. Diniy maqsadlarda sayohat qiluvchi sayohatchi - muqaddas joylar va diniy markazlarni ziyorat qilish uchun olti oydan ortiq bo'lmagan muddatga doimiy yashash mamlakatidan tashqariga chiqadigan shaxs tushuniladi. Diniy turizm deganda, odatdagi muhitdan tashqarida bo'lgan muqaddas joylar va diniy markazlarga sayohat qiluvchi sayohatchilarga xizmat ko'rsatish va ularning ehtiyojlarini qondirish bilan bog'liq faoliyat tushunilishi kerak.

Hozirgi kunda dunyo bo'yicha har yili 200 mln.dan ortiq kishilar aynan ziyorat maqsadida jahondagi turli ziyoratgohlar va o'zlari uchun muqaddas hisoblangan maskanlarga borib, diniy sayohatlarni amalga oshirmoqda. Statistik ma'lumotlarga nazar tashlaydigan bo'lsak, yiliga 150 mln xristianlar, 45 mln musulmonlar, 40 mln. buddistlar va sintoistlar, 30 mln induistlar diniy ziyorat maqsadida sayohat qiladilar. Diniy ziyorat o'rta asrlarga kelib, Salib yurishi shaklida o'ziga xos ommaviy xarakter kasb etdi. U musulmonlar qarshi kurash bayrog'i ostida, xristianlarning muqaddas joylarini ulardan ozod qilish shiori ostida o'tkazilgan. Ziyorat harakatlari XV – XVI asrlarda ancha faollashdi. Muqaddas yer (Quddus)ga borayotganlarning ko'pchiligi o'z maqsadlari va qiziqishlarini diniy ziyorat bilan niqoblashgan. Ziyoratlar, odatda, turli dinlarning taniqli namoyandalarning qadamjolariga

tashrif buyurishni aks ettiradi. Tashrif buyuriladigan joy muqaddas bo'lganligi sababli, ko'pchilik bu yerda ibodat qilish ibodatning ijobat bo'lish ehtimoli ko'proq ekanligini anglatadi. Ba'zi ziyoratgohlar va joylar o'zlarining daromadlari uchun butunlay turizmning ushbu ta'sirchan kuchiga tayanadilar. Bu, o'z navbatida, atrofdagi hududlarga ham o'z ta'sirini o'tkazadi. Sayyohlar mehmonxona va restoranlarni ijaraga oladi. Gid(yo'l boshlovchi)lar, qo'lda esdalik sovg'alarini yasaydiganlar, fotosuratchilar va boshqalar uchun ish o'rinlari yaratiladi. Biroq, taniqli olim Vukonichning so'zlariga ko'ra, diniy sayohatning iqtisodiy jihatlari din - turizm atamasiga nisbatan eng kam o'rganilgan mavzu bo'lib, tadqiqotchilarni faqat bitta muqaddas joy ko'rib chiqilayotganda qiziqtiradi. Diniy ziyorat ziyoratchilar tashrif buyuradigan hududlarda iqtisodiy generator vazifasini bajarib kelgan, chunki xizmatlar ularning ehtiyojlarini qondirish uchun ishlab chiqilgan. Bu bugungi kunda ham xuddi shunday. Chunki ko'p joylarda diniy joylar asosiy turistik diqqatga sazovor joylar bo'lib, ba'zan Santyago-de-Kompostela, Medjugorje, Lourdes va Makka kabilarni o'z ichiga oladi. Darhaqiqat, turizm nafaqat iqtisodiy rivojlanish hamda yalpi ichki mahsulot hajmining ortishi, balki aholi bandligini ta'minlash, turmush darajasi va sifatini oshirish, yurt farovonligi va taraqqiyoti yuksalishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Mutaxassislarining hisob-kitoblariga ko'ra, har 30 nafar sayyoh mamlakat turizmi sohasida bitta, unga turdosh tizimlarda esa ikkita yangi ish o'rnini yaratishga turtki beradi. Ko'pgina mamlakatlar va aholi punktlarida turizm qiyin ahvolda bo'lgan iqtisodiyotni jonlantirish yoki qutqarish yo'li sifatida ko'riladi, ayniqsa hozirgi turizm prognozlarini, yuqorida aytib o'tilganidek, yaqin kelajakda diniy turizm kuchayishini ko'rsatadi.

O'zbekiston turizmi rivojlanishi. Bu borada, mahalliy va xorijiy ziyoratchi sayyohlar oqimini shakllantirish va ular uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish, respublikaning ziyorat turizm salohiyatini keng targ'ib qilish chora-tadbirlarini amalga oshirishga qaratilgan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida ziyorat turizmini yana-da rivojlantirish va ziyoratchilar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmon loyihasi ishlab chiqildi. Mamlakatimizning Islom sivilizatsiyasi markazi sifatidagi imijini ommalashtirish bo'yicha Dubay (BAA), Alaniya (Turkiya), (Qozon) Rossiya, Djakarta (Indoneziya) va Singapur shaharlarida o'tkazilgan ko'rgazma va konferensiyalarda, shuningdek "TRT Avaz" (Turkiya), "Trans7", "Net TV", «SSTV» (Indoneziya), «AlHijrah» (Malayziya), «HalalTrip» (Singapur) va boshqa xorijiy media-platformalar orqali targ'ibot ishlari olib boriladi. Termizdagi Imom At-Termiziy siyrat musobaqasi, Buxoro shahrida "Islom kalligrafiyasi va naqqoshlik" tanlovi o'tkaziladi va uning yakuni bo'yicha "Islom kalligrafiya galereyasi" va "Minorai Kalon" xalqaro azon musobaqasi, "Ipak yo'li ruhiyati" xalqaro ilmiy-ma'rifiy konferensiyasi, Samarqand shahrida "Imom Al-Buxoriy" nomidagi xalqaro hadisshunoslik va "Sahih-ul Buxoriy" eng qadimiy va nodir qo'lyozma nusxalarining jahon kutubxonalarida saqlanish tarixi" anjumanlari, Toshkent shahrida "Imom Moturidiy ilmiy merosining zamonaviy tadqiqotlari" anjumani, Qarshi shahrida "Abu Muin Nasafiy" Markaziy Osiyo ulamolari anjumani, Termiz shahrida "Termiziy ulamolarning islom tamadduni va jahon sivilizatsiyasiga qo'shgan hissasi" mavzusida anjumani, dunyo bo'ylab

o'tkaziladigan Qur'on hofizlari va Hadis talabalari musobaqalari g'oliblari o'rtasida grand-finalni O'zbekistonda tashkil yetish, Toshkentdagi "Usmon mus'hafi"ga atab Jakartaning markaziy bog'ida Ginnesning rekordlar kitobiga kirish uchun kalligrafiya tadbirini tashkil yetish va ziyorat obyektlari yodgorliklari, tarixiy meros durdonalari to'g'risida foto (video) ko'rgazmalar tashkil yetish va targ'ibot materilarini tayyorlash, shu jumladan, ijtimoiy media (Fasebook, Ttwitter, Tik-tok, Instagram) platformalari orqali targ'ibotga qaratilgan loyihalar, tadbirlar amalga oshiriladi. Har yili 1 dekabrga qadar, kelgusi yilning nomavsumiy turizm davri uchun "Ichki turizm oyligi", "Ichki turizm haftaligi" hamda "Ichki turizm kunlari"ni tashkil etish va o'tkazishni belgilash va uning doirasida respublika aholisi uchun chegirmalar hamda aksiyalar tashkil yetish bo'yicha chora-tadbirlar amalga oshiriladi. Dunyoda mashhur allomalarimizning asarlari, shu jumladan Imom Al-Buxoriyning hadislar to'plami, Imom At-Termiziyning "Ash Shamoil An-Nabaviya" kitobi, Ibn Sinoning "Tib qonunlari"dan tanlangan bandlari to'plami, Imom Nasafiyning "Aqid" asari, Amir Temurning "Temur tuzuklari", Alisher Navoiy hikmatlari to'plami, Zahiriddin Muhammad Boburning «Boburnoma» va boshqa allomalar asarlarini xorijiy (ingliz, arab, turk, rus) tillarda sifatli usulda nashr yetiladi hamda ziyoratgohlar, temir yo'l vokzallarida sotuvi yo'lga qo'yiladi. Etuk islomshunos ulamolar (Imom Al-Buxoriy, Imom Termiziy, Imom Abu Mansur Al-Motrudiy, Az-Zamaxshariy va b.) hayoti va ijodi, shuningdek, mamlakatdagi ziyorat obyektlari to'g'risida maqolalarni «Vikipedia» elektron ensiklopediyasi va boshqa elektron platformalarga joylashtiriladi.

Mustaqallik yillarida diniy qadamjolarga davlat tomonidan katta e'tibor berilmoqda. Buyuk ajdodlarimiz qo'nim topgan maskanlarni qayta tiklash, obodonlashtirish, ta'mirlashga jiddiy e'tibor berganligi tufayli ziyoratgoh maskanlar 1.5 mlrd musulmon dunyosini o'ziga tortmoqda. Hozirgi kunda ziyorat turizmini rivojlantirishni asosiy maqsad qilib olgan ekanmiz avvalo mamlakatimizda diniy turizmni hududiy tashkil etish va rivojlantirishga jiddiy e'tibor qaratish lozim. Xususan, Janubi – Sharqiy Osiyo va G'arbiy Osiyo mamlakatlari ziyoratchilarni jalb etish maqsadida jozibador infratuzilmalar ishlab chiqishimiz kerak. Buning uchun har bir viloyat, tuman va qishloqlardagi kishilar tomonidan muqaddas hisoblanib kelinayotgan ziyoratgohlarni aniqlash, umumlashtirish, respublika va viloyat diniy turistik kartalarini yaratish hamda ziyoratchilarga zarur sharoitlar yaratish, transport imkoniyatlarni o'rganish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz. Diniy ziyoratgohlar kam mablag' hisobiga katta daromad manbaiga aylanishi shubhasiz. Mamlakatimizning barcha viloyatlaridan o'nlab, yuzlab diniy qadamjolar mavjud. Islom dunyosida katta xizmat qilagn, avliyo darajasiga ko'tarilgan siymolarimiz abadiy qo'nim topgan maskanlarini faqatgina mahalliy darajada, ya'ni tuman yoki viloyat miqyosidagi bilamiz, xolos. Binobarin, bunday muqaddas ziyoratgohlarni respublika va xalqaro darajadagi diniy ziyoratgoh obektlariga aylantirish mumkin. Shu bilan birga, respublika hududidagi yirik ziyorat obyektlariga olib boruvchi yo'nalishli avtotransport qatnovi tizimini yo'lga qo'yish, hududdagi aholini boshqa hududga tashkillashtirilgan sayyohat qilishlari uchun transport qatnovlarini yo'lga quyilishi ta'minlanadi. Bundan tashqari, mamlakatimizda joylashgan

islom madaniyati va tarixi bilan bog'liq madaniy meros obektlari Islom hamkorlik tashkilotining Islom madaniy merosi ro'yxatiga kiritish choralari amalga oshiriladi. Hozirgi kunda tez suratlarda ommalashib borayotgan turizm sohasi hisoblangan ziyorat turizmini rivojlantirish mazkur sohada yuqori salohiyatga ega davlatlar uchun qulay imkoniyatdir. Yuqorida keltirib o'tilgan fikrlardan va misollardan shunday xulosaga kelish mumkinki, mamlakatning har bir a'zosi, shu jumladan tashqi davlatlar ham amal qilishi kerak bo'lgan ziyorat turizmini barqaror rivojlantirish uchun muhim siyosat va strategiyalarni ishlab chiqish zarur. Bundan tashqari, xorijiy sayyohlarni jalb qila oladigan infratuzilmani yaratish muhim ahamiyat kasb etadi. Barqaror rivojlanishni amalga oshirish uchun ham hukumat, ham mahalliy idoralar tomonidan muvofiqlashtirilishi kerak.

#### FOYDALANILGANADABIYOTLAR:

1. Александров А.Ю. Международный туризм. Уч.пособие для вузов.- М.: Аспект Пресс, 2000
2. Асророва Л. Тариқатнинг етти пири. – Тошкент: Ўзбекистон халқаро ислом академияси, 2021. – Б. 280; Таниева Г.М. XVI-XIX аср биринчи ярмида Ўрта Осиё халқларининг ҳаж зиёрати. – Тошкент: О„zkitob, 2021. – 328 б.
3. Berdiev, K. A. (2022). TRADITIONAL CARPETS OF THE LIVESTOCK POPULATION OF THE NURATA OASIS IN LATE XIX BEGINNING OF XX CENTURY. *Journal of Social Research in Uzbekistan*, 2(1), 8-18.
4. *Current Issues in Tourism*, 10(4), 343-365.
5. Бабаджанов Б.М. Кокандская ханство: власть, политика, религия. – Токио-Ташкент, 2010. – с. 626-627
6. Бабкин А.В. Специальные виды туризма. Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. - 252 с
7. Alimov, S. S., & Yusupova, O. M. (2022). LINGUOCULTURAL FEATURES OF BORROWINGS FROM ENGLISH TO UZBEK LANGUAGE. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(1), 1-4.
8. Mamadjanova, M. U. (2022). O 'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA EPITETNING CHOG 'ISHTIRMA TADQIQI. ANTONAMAZIYA EPITETLAR. *RESEARCH AND EDUCATION*, 1(5), 110-115.
9. Tilavoldiyev, S., Madaliyev, R., & Komiljon o'g'li, Y. Q. (2022). MARKAZIY OSIYODAGI HARBIY-SIYOSIY VAZIYATNING O 'ZIGA XOS JIHATLARI. *IJODKOR O'QITUVCHI*, 2(18), 13-17.
10. Sh, T. (2022). General Didactic Principles of Pedagogical Technologies. *Journal of Pedagogical Inventions and Practices*, 6, 94-97.
11. Tilavoldiyev, S., & Madaliyev, R. (2022). UMUMTA'LIM O 'QUV YURLARIDA HARBIY-VATANPARVARLIK VA OMMAVIY-MUDOFAA ISHLARINI REJALASHTIRISH VA OLIB BORISH. *IJODKOR O'QITUVCHI*, 2(23), 198-203.

12. ХОЛИҚОВ, I. (2022). РЕЗЕРВДАГИ ВА ЗАХИРАДАГИ ОФИЦЕРЛАРНИ БАТАНПАРВАРЛИК РУХИДА ТАРБИЯЛАШДА МИЛЛИЙ ЦАХРАМОНЛАРИМИЗНИНГ УРНИ. *Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti jurnali*, 2(2).

13. Мамажонов, Р. А., Тилаволдиев, Ш. Х., & Тўхтаназаров, И. И. (2020). ЁШЛАРНИНГ ҲАРБИЙ-БАТАНПАРВАРЛИК ТАРБИЯСИДА ЖАНГОВАР ВА МЕҲНАТ ШУХРАТИ МУЗЕЙЛАРИНИНГ ЎРНИ. *Интернаука*, (21-3), 74-75.

14. Rahimkulovich, A. K. (2021, May). DEVELOPMENT OF MILITARY PATRIOTIC TRAINING IN STUDENTS OF UPPER EDUCATION ESTABLISHMENTS. In *Archive of Conferences* (Vol. 25, No. 1, pp. 100-101).

15. Yusupovich, M. K. (2021). THE PEDAGOGICAL NECESSITY OF THE FORMATION OF THE IDEA OF PEACE AND PROSPERITY OF THE COUNTRY IN STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(10), 162-166.